

V dan volitev smemo imeti torej prosto. V drugem delu pa govori ta odredba o tem, kar smo že povdarjali v zadnji in predzadnji številki, namreč, da se za časa volitev vsakdo vede tako, da ne izpodkoplje ugleda našega stanu. Torej, le brez skrbi vsi na krov, nikdo pa ne sme biti provzročitelj osebnih žaljenj in izgredev.

Pred volitvami.

I.

Nič ni tako idealnega kot šola. To je svetišče, kjer se darujejo srca vediti in omiki. Med človeštvom besni danes mogočen vihar. Boj na vse strani! A v šoli vladaj mir! Večna luč resnice in pravice plapolja tu z jasnim plamenom in gorí vsakemu enakomerno — samo ta večna luč ne pozna nobenega razločka: ob nji se greje siromak in bogataš, plebejec in aristokrat.

Tako šolo nam je ustvaril novi šolski zakon. Bogatejšega daru še nikdar ni dalo avstrijsko zakonodajstvo svojim narodom.

Dolžnost učiteljstva je, da z neumornim delom skrbi, da raste ugled in vpliv šole, da so sadovi čim mnogobrojnejši in bogatejši.

Dolžnost učiteljstva je, da goji do svojega stanu idealno navdušenje. Braniti mora svoje pravice, delovati mora na to, da raste čim bolj njegova veljava med narodom. Učitelj ne sme nikdar držati križem rok. Učiteljstvo ne sme biti nikdar in nikakor zadovoljno s tem, kar si je priborilo v teku zadnjih let v socialnem in narodnem oziru. A še večji greh bi bil za učiteljstvo, če bi hotelo nazaj, če bi si želelo dobe, ko je imel naš stan tako ubogo malo veljave in moči. Učiteljstvo mora hrepeneti vedno naprej in naprej. V mejah zakona mora pridobivati svojemu stanu vrednosti in upoštevanja med preprostim ljudstvom, pa tudi med izobraženim svetom.

Učiteljstvo mora skrbeti, da vzdrži šolo na dobrem glasu in da ohrani svoje ime, kateremu je s težavo in z velikim naporom spričo predsodkov, ki so jih povzročili žalostni časi konkordata, priborilo čast in spoštovanje, neoskrunjeno, čisto in sveto! Naše napredno učiteljstvo ve predobro, kako si prizadevajo njega politiški nasprotniki, da bi ga oblatili in očrnili med narodom. Nobeno sredstvo jim ni preslabo in pregrdo. Kako bi šele ravnali sveti naši neprijatelji, da imajo kaj resnično slabega materijala na razpolaganje! Če bi šlo po njihovi volji, bi danes ne bilo več nobenega liberalnega učitelja, nego bi vsi po vrsti morali solnčiti svoja lačna telesa brez službe in kruha po prašnih cestah. Zloba in brezobzirnost naših politiških nasprotnikov sega tako daleč, da bi z lahkoto odjedli kruh nedolžnim našim družinam.

Dolžnost učiteljstva je, da se bolj in bolj zaveda svojega svetega poklica. Z neustrašeno besedo in neumornim delovanjem si mora prizadevati, da razkrije ljudstvu te zlobne nakane zagrizenih in strastnih nasprotnikov šolstva in učiteljstva. Razkrivati mora ljudstvu tihe sicer, a globoke in sebične želje klerikalcev, ki jim silijo roke po naših šolah, da si jih zopet osvoje ter uredijo po svoje, tako namreč, da zapahnejo vrelce znanja in omike, zakaj ljudstvo, ki nima tega, vladajo lahko kakor se jim zdi. Če so oni nasproti nam taki, ko nimajo za to nobenega faktičnega dokaza, ko je vse, kar trde in razglašajo, zgolj obrekovanje in natolcevanje, moramo biti

tudi mi, ki smo poklicani braniti šolo in svoj stan, nasproti njim takisto brezobzirni in odločni.

Naš ideal mora biti, da pobijemo in razkrinkamo sovražnike šole, kersostem, da rujejo proti šoli, obenem največji sovražniki našega naroda! Zakaj vzemi narodu šolo, kakoršna je, in ti si zdravemu telesu iztaknil obe očesi!

Dolžnost učiteljstva pa je tudi, da se poslužuje svojih politiških pravic. Naveličali smo se že postajati po kotih. Mi hočemo tudi med one vrste, ki imajo odločujočo besedo na visokih mestih! To zahteva ugled našega stanu, to zahtevajo naše gmotne razmere, to zahteva naš narod, ki ceni in spoštuje svoje učiteljstvo kot svojega najodkritosrčnejšega, najnesebičnejšega prijatelja, to mora biti želja tudi našega delavstva, ki ima v učiteljstvu, bitko izkušenem v trpljenju in delu, zanesljivega svojega pristaša in podpornika.

Iz ljubezni do naroda, iz katerega je in za katerega je, mora zastaviti naše učiteljstvo pri bližajočih se državnoborskih volitvah ves svoj vpliv, vso svojo moč za one kandidate, ki so pristaši one stranke, katera je naklonjena naši šoli in našemu učiteljstvu, a pred vsem mora napeti liberalno učiteljstvo vse svoje sile, da zmaga prvislovenski učiteljkandidat v V. skupini.

Dva mogočna sovražnika si bosta stala nasproti v tem velepomembnem volilnem boju — učitelj in duhovnik! Videli bomo, kdo se bo bolj vojeval za svojo stvar. Priznati moramo, da nimamo učitelji na razpolago takih in toliko sredstev, kakor jih ima duhovnik, ki se mu ne zdi pregrešno, zlorabljeni cerkve v dosego svojih politiških namenov. Naše učiteljstvo bo delalo mirno, trezno, a uspešno. Ne bo zapiralo šol, da mu bo omogočeno uspešnejše delo na tem politiskem bojnem polju; zvesto v svojem delu bo našemu narodu vcepljalo razsodnega duha in ga dovedlo do samostojnega izbiranja. Ta naš narod bo že iz hvaležnosti do šole, ki ima od nje toliko neizmerne koristi, stopil na našo stran, če mu ne bodo postavili v strah vic in pekla in drugih kazni, ki zadenejo njega, kdor se druži s hudičem in njegovim kraljestvom! . . .

Prišli so k učiteljstvu v vas resni, veleresni trenutki, a ga niso našli nepripravljenega! Njegova politiška zrelost ga je oborožila z odločnostjo, neustrašenostjo in neupogljivostjo, ko mu je treba zastopati interese šole, učiteljstva in vsega slovenskega naroda!

Pred volitvami v državni zbor.

(Dopis z Goriškega).

I.

Zadnji „Učiteljski Tovariš“ je prinesel zares krasen članek, katerega je ponatisnila tudi naša „Soča“ v dokaz, da se ž njim popolnoma strinja. Učiteljstvo na Kranjskem si je znalo pridobiti tako velik ugled in vpliv na razvitek tamošnjih politiških odnošajev, kakor nikjer drugod v naših deželah; pa tudi narodno-napredna stranka je pokazala, da zna po vrednosti ceniti veljavo učiteljskega stanu za bodočnost naroda na podlagi svobodomiselnih in

naprednih idej. V kolikor posnamemo iz „Slovenskega Naroda“, je stranka pripravljena celo kandidovati uglednega učitelja v V. kuriji. Saj je pa to tudi popolnoma naravno; zakaj klerikalna stranka ima brezobraznih agitatorjev po vseh farovžih, kar tvori tako mogočno organizacijo, da je ni kmalu podobne v nobeni državi na svetu. Edino možna organizacija v protitežje klerikalnim stremljenjem je pač složno in zedinjeno učiteljstvo pod praporom narodno-napredne stranke. Mi na Goriškem smo le hvaležni tem pojavom na Kranjskem, katere moramo posnemati v polnem obsegu. Klerikalizem tudi pri nas dviga svojo mogočno glavo in je menda še nestrpnejši in silovitejši nego vaš klerikalizem na Kranjskem. Samo po sebi je umevno, da učiteljstvo ne more nikdar ukloniti svoje glave takemu črnemu srednjeveškemu nazadnjaštvu; zakaj naš najvišji cilj mora biti: **svobodna šola in svobodno učiteljstvo.**

Ali tudi proti temu našemu nestrpnemu klerikalizmu na Goriškem se je pojavil še o pravem času mogočen odpor vseh zavednejših ljudskih mas in opravičena nada je, da klerikalna drevesa pri nas ne bodo rastle v nebesa. Nasprotno, mi smo trdno prepričani, da v najkrajšem času zmaga na celi črti naša narodno-napredna stranka, ki je docela enaka svoji posestrimi na Kranjskem, in ki ima v svojih vrstah tudi vse napredno učiteljstvo. Ta stranka je dokazala že doslej, da ima srce za učiteljski stan, in je izrekla že v svojih temeljnih načelih, da zahteva svobodno šolo in svobodno učiteljstvo. Tudi ima ta stranka v rokah odločujočo besedo v vseh 3 okrajnih šolskih svetih, torej je gotovo, da ne bo pustila nikdar krivičnega preganjanja učiteljstva morda celo iz političnih nagibov.

Brez dvoma nastopijo vsi kranjski učitelji v smislu poziva v „Učit. Tov.“ Ako učiteljstvo tega ne stori, dokáže celemu svetu svojo obnemoglost ali pa nezavednost, in nikdo ne bi mogel zahtevati, da bi nas druge stranke spoštovale in primerno uvaževale. Učiteljstvu se priznava velika važnost in moč, kar mora tudi dokazati, sicer ostane tako priznavanje še nekoliko časa le puhla fraza, dokler se ne izgubi tudi ta, in ostane učiteljstvo brez slehernega ugleda.

Enako pri nas na Goriškem. Tudi naše učiteljstvo mora pokazati svojo moč in veljavo s povsem zakonitim izvrševanjem svojih državljanskih pravic, dokazati mora vsemu svetu in tudi višjim oblastnjam, da si je znalo pridobiti v narodu veljavno besedo in vpliv na njegovo mišljenje in delovanje. Kakor je pozivljaj „Učit. Tov.“ kranjsko učiteljstvo, da mora vse na krov, tako pozivljamo tudi napredne tovariše na Goriškem, da gredo vsi na krov, vsi na delo, ter po vseh občinah deluje za izvolitev volilnih mož narodno-napredne stranke. Ako naše učiteljstvo stori svojo napredno dolžnost, bo zmaga naše stranke brez dvoma sijajna kljubu tako ogromni klerikalni organizaciji, kakoršna nas danes že na vseh krajih in koncih tlači. Vsak tovariš pa naj le nastopi previdno in taktno, dasi vseskozi odločno in možato, zakaj klerikalna brezobraznost in maščevalnost je velika. Prva disciplinarna oblast so pač okrajni šolski sveti in tu kratko in malo ne bomo dopustili, da bi se delala kakemu učitelju krivica vsled njegovega političnega naziranja.

Nar.-napredna stranka na Goriškem si je gotovo v svesti, da ima v učiteljstvu trdno in krepko oporo, katero

bo znala vsikdar tudi po vrednosti ceniti. Vsekako je opravičena želja našega učiteljstva, da bi imelo tudi v deželnem zboru svojega zastopnika. To se tudi mora zgoditi o prvi priliki, in sicer ne le tako, da bi bili izvoljeni bivši učitelji, ki so danes dobro podkovani posestniki, župani itd., marveč tudi aktivni tovariši, ki bodo znali zastopati koristi svojega stanu, pa tudi vsestranske koristi našega trpečega in bednega ljudstva, med katerim žive in katerega bedno stanje najbolje poznajo.

Slovenska šolska Matica v Ljubljani.

Začasni odbor Slov. šolske Matice v Ljubljani razpošilja ravnokar sledeči oklic. Sklicuje se na ta oklic, ne moremo zadosti krepko povdarjati preveliko važnost Slov. šolske Matice in smo prepričani, da si ne bode noben slovenski učitelj, ki mu je kaj za napredek slovenskega šolstva in za lastni napredek, premišljaj, je-li pristopiti društvu ali ne. Tovariši! pokažimo, da nam je napredek naše šole érez vse. Oklic slove tako-le:

P. n.

Kakor so časniki poročali, se je zbralo 28. grudnia l. l. lepo število profesorjev srednjih in učiteljev ljudskih šol in so pretresovali pravila „Slovenske šolske Matice v Ljubljani“, ki jo nameravajo ustanoviti. V omenjenem zborovanju sklenjena pravila so se predložila deželni vladi v Ljubljani, da bi jih vzela na znanje. Nato je magistrat deželnega stolnega mesta v Ljubljani z dopisom z dne 24. mal. srpana t. l., šte. 24.170 začasni odbor obvestil, da je c. kr. deželno predsedstvo za Kranjsko v Ljubljani z razpisom z dne 20. malega srpana t. l., šte. 3059/pr. naznanilo, da ustanovitve društva: „Slovenska šolska Matica“ s sedežem v Ljubljani, na podlagi predloženih društvenih pravil v smislu društvenega zakona z dne 15. listopada 1867. leta, drž. zak. šte. 134, ne zabranjuje, in da se bode zaproseno potrdilo pravnega obstanka društva šele po izvršenem konstitovanju istega na njegovo, na c. kr. deželno predsedstvo naslovljeno prošnjo izdalo.

Po § 22 društvenih pravil se bode društvo konstituiralo pri prvem občnem zboru, ki se bode sklical ob božičnih počitnicah t. l., tako da bode prvo društveno leto navadno leto 1901. Pri občnem zborovanju imajo vsi društveniki aktivno in pasivno volilno pravico. Tedaj je prva dolžnost začasnega odbora, nabirati društvenike, da se more sklicati prvi občni zbor. Zategadelj se obrača začasni odbor do vseh učiteljskih društev, do učiteljstva srednjih šol in učiteljišč, ter ljudskih šol, do krajnih šolskih svetov, do različnih denarnih zavodov in zasebnikov, sploh do vseh krogov in poedincev, ki jim je mar prospeh slovenskega šolstva, prve in najvažnejše podlage narodnega blagostanja in narodne omike, z nujno prošnjo, da bi pristopili društvu in pospeševali na vsaki mogoči način njega prospevanje. Čim več društvenikov, tem več smemo od društva pričakovati in zahtevati. Osobito zahteva stanovska čast, in pričakujemo zanesljivo, da ne bode nedostajalo imena nobenega slovenskega učitelja v listini društvenikov Slovenske šolske Matice.

Začasni odbor je smatral za svojo dolžnost, sestaviti že zanaprej na podlagi § 2. društvenih pravil načrt društvenemu delovanju, ki ga hoče predlagati prvemu občnemu zboru v odobrenje. Po tem načrtu se bodo priredila kar